

ELMÉNYEIM A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ ALATT

1939—1945

(Fejér Megyei Levéltár, Székesfehérvár, 1992. 160 o.)

Az elmúlt években örvendetesen gyarapodó második világháborús magyar memoárirodalom egyik érdekes darabja a Fejér Megyei Levéltár Közleményei 14. köteteként napvilágot látott Hollósy-Kuthy László—visszaemlékezés. A szerző, a volt magyar királyi honvédség egykori altábornagya, az 1970-es években vetette papírra emlékezéseit. Hogy miért tette, arról így írt: „A háborús szerepléseimet és élményeimet, valamint sorsomat az utókor számára írom le. Célom elsősorban, hogy azokat a háborús eseményeket, melyeknek részese voltam, megörökítsem. Olvasóim látják továbbá, hogy egy katona élete a második világháborúban és utána miképpen alakult.”

Hollósy-Kuthy László munkája gyakorlatilag hat fejezetre oszlik, de alapvetően négy nagyobb egységre bontható. Részletesen szól az általa vezetett 13. könnyű hadosztály Don-menti harcairól, azokról a harcokról, melyekből a 13. könnyű hadosztály katonái is derekasan kivették a részüket. Ezen könnyű hadosztály katonáinak a helytállása nem kevés magyar és német katona életének a megmentését eredményezte 1943 januárjában Osztrogozsszk város térségében.

Hollósy-Kuthy László vezérőrnagy ezen harcok után értesült a hadseregparancsnok 1943. január 24-i igazságtalan hadseregparancsáról, mely a magyar katonát méltóságában mélyen sértette. Hollósy-Kuthy László, átérezve a parancs igazságtalanságát, ismerve katonái helytállását, „tiltakozott” az ellen és kérte a dolgok kivizsgálását, „... az egész 2. magyar hds. érdekében is”.

Minden bizonnyal érélyes és őszinte fellépésének is köszönhető, hogy a parancsot visszavonták és a harcokban résztvettek teljesítményét elismerték.

A doni harcok után Hollósy-Kuthy László rövid időre békebeosztásba ke-

rült, de 1944 nyarán—őszén már a magyarországi harcok tevékeny résztvevője. A 25. gyaloghadosztály parancsnokaként egyik irányítója az ún. tordai csatának, amely a volt magyar királyi honvédség második világháborús teljesítményének egyik kiemelkedő állomása. A magyar csapatok eme harcok során jelentős veszteségeket okoztak a támadónak és sikeres elhárító harcokat vívtak, lehetővé téve ezzel Erdély egy részének szervezett kiürítését. A 25. gyaloghadosztály és a 2. páncélos hadosztály helytállásának volt köszönhető, hogy a román kiugrás és átállás után nem omlott össze az erdélyi arcvonal.

A katonasors és az előjárók döntése értelmében Hollósy-Kuthy László később a III. hadtest parancsnoki posztjára került. Azt a hadtestet irányította, amely a magyar 1. hadsereg alárendeltségében a Kárpátokban vívta harcait a szovjet csapatokkal. Itt érte az 1944. október 15-i proklamáció. A politikával nem foglalkozó, a Legfelsőbb Hadúr iránt feltétlen hűséget tanúsító katona lesújtó véleménnyel volt az előkészítetlenségről. Erdemes néhány gondolatát idézni: „A kormányzói szózatnak már csak a végfoszlányait hallottuk. Rögtön érdeklődtem a hírszerzőnk-nél a kiáltvány teljes szövege felől. Azt hamarosan megkaptam. Áttanulmányoztam. Lesújtott. Szerintem legnagyobb részben általunk is már átérzett eszmefuttatás volt, melyből azt az egyet hámoztam ki mint tényt, hogy »a fegyverszüneti tárgyalásokat folyamatba tettem«. Nincs még tehát meg, de már tárgyalnak ez irányban. Parancsot részünkre a beszéd nem tartalmazott. Megvolt-e vajon a kormányzónak és környezetének az elképzelése arról, hogy mi történjék a szózat folyamánként az arcvonalakon? Először abban sem voltam biztos, hogy valódi-e a szózat. Csodáltam, hogy ily módon kellett annak külvilágra jutnia. Megindított valamit, de határozott parancs és irányadás nélkül, amit bárki egyénileg is

magyarázhatott, és ami csak forrása lehetett a széthúzásnak és szétesésnek.”

Hollósy-Kuthy László — számos tábornok- és tisztársához hasonlóan — az események hatása alatt állt. „... helyzetünkön elgondolkozva tépelődtem. Megállapítottam, hogy csak feltétlen német- vagy oroszbarátok lehetünk. Csak ez a két lehetőség volt. Angolszász barátság és talán jóindulat e pillanatban nem számított. Csak 100%-os megoldás lehetséges. Okoltam a kormányzót, hogy ilyen szöveget minden részünkre való parancs nélkül adott közzé. Miért nem jött ki a hadsereghez és adott az ország érdekében határozott parancsot? Szózatának hatása a honvédségre beláthatatlan volt.”

Hollósy-Kuthy László akkor és később is igyekezett átgondolni a dolgokat. Úgy látta, hogy 1944 októberében a hadsereg „... csak elenyésző kis részben nyilas és feltétlen németbarát. Mindezek dacára, határozott kormányzói parancs nélkül az oroszokhoz nem megy át. Ettől mindenki idegenkedett. Hiszen eddig, 2—3 éven keresztül az orosz, mint ellenség szerepelt. Azelőtt is mint rémet állították be. Hogy most már legjobb barátaink lennének, senki sem hitte. Ettől a megoldástól mindenki távol állt. Akkor a hadsereghez a nyilasok közelebb állottak, mint az oroszok... Megállapítom azonban még egyszer, hogy a magyar államvezetés — ha már szükségesnek vélte — 1944. október 15-ét rosszul rendezte meg. Nálunk volt szózat, előkészítés nélkül; míg Romániában volt előkészítés és végrehajtás, szózat nélkül.”

Úgy vélem, a történezs, a hadtörténezs ezekből a kiragadott gondolatokból, sorokból is megértheti azt — amit hosszú évtizedek óta nem akarunk! —, hogy miért is maradt el a sikeres kiugrás.

Az októberi események után Hollósy-Kuthy Lászlót rövidesen felmentették beosztásából és jelentéktelen, új beosztásba helyezték, majd felszólították, hogy kérje nyugállományba helyezését. 1945 tavaszán ez meg is történt.

Már mint nyugállományú katona — fegyelmezetten — teljesítette a nyugatra települési parancsot és családjával

elindult Németországba. Ott érte a háború befejezte, ott ismerkedett meg a menekültek sanyarú sorsával és vált amerikai hadifogollyá.

Több hónapos németországi „kalandozás” után tért vissza Magyarországra, egyenesen az Andrássy út 60-ba. Ettől kezdve életútja a volt magyar királyi honvédség egykori tábornokai és tisztjei tipikusnak tekinthető életútja volt. Igazolási eljárás, B-listázás, nyugdíjmegvonás, kitelepítés, különböző alkalmi munkák. Kedvét igazán ez sem szegte, mert azt tapasztalta, hogy akiknek „hivatalból gyűlölnie” kellett volna őt, a „nép” máshogy vélekedett.

A sors kegyéből hosszú élet adatott meg neki. Székesfehérvárott élt családjá körében és ott is hunyt el 1979-ben.

Hollósy-Kuthy László írása nem mentegődzés, nem emlékműállítás, egyszerűen az események hű leírása, melynél talán többet nem is várhatnánk el. Ő maga úgy ítélte meg: „Lehet, hogy a múltban, a mai szemmel nézve, egyes esetekben esetleg helytelenül döntöttem a jövő szempontjából, de annak idején országunk jövőjét és a katonabecsületet tartottam mindig szem előtt.” Úgy érzem ezek a sorok mindennél többet mondanak!

Mivel a recenzens éveken keresztül figyelemmel kísérhette a kötet megjelenéséért folytatott „harcot”, úgy véli, nem teheti meg, hogy ne emlékezzen meg azokról akik sokat tettek azért, hogy a Fejér Megyei Levéltár Közleményei 14. köteteként kezünkbe vehessük Hollósy-Kuthy László memoárját: Dr. Farkas Gáborról a levéltár volt igazgatójáról, Erdős Ferencről, a levéltár jelenlegi igazgatójáról és nem utolsó sorban Szabó Péterről, a kötet bevezetőjét és jegyzeteit író hadtörténészről. Alapos jegyzeteit ugyan a nyomda ördöge jóvoltából nem mindig vehetjük „készpénznek”, de így is elmondhatjuk, hogy fontos és hasznos kötettel gyarapodott a második világháborús magyar memoárirodalom. Kár, hogy hosszú évekig, évtizedekig kellett rá várunk.

Szakály Sándor